

rozvitku[Benefit monitoring and evaluation of regional development programs], KIS, Kiev, Ukraine.

5. Saliї I.M.,(2001), Ukrainski міста: putannja vlasnosti ta munizipalnogo upravlinnja [Ukrainian cities: the ownership and municipal government], Kyiv, Express polygraph, Kiev, Ukraine.

Рецензент: Удовиченко В.П., д.е.н., професор

УДК: 351

Шістопал Ю.М.,

аспірант Академії муніципального управління

ЯКІСТЬ МЕХАНІЗМІВ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ СФЕРОЮ БЕЗПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Анотація. Стаття присвячена підвищенню якості механізмів державного управління сферою безперервної освіти в Україні. У статті розглянуто понятійно-категоріальний апарат даної теми. Визначено державні проблеми забезпечення якості безперервної освіти та запропоновані шляхи їх вирішення.

Ключові слова: безперервна освіта, державна доктрина якості безперервної освіти, якість безперервної освіти держави, якість державних механізмів регулювання безперервною освітою, якість управління безперервною освітою.

Шістопал Ю.Н.,

аспірант Академії муніципального управління

КАЧЕСТВО МЕХАНИЗМОВ ГОСУДАРСТВЕННОГО УПРАВЛЕНИЯ СФЕРОЙ НЕПРЕРЫВНОГО ОБРАЗОВАНИЯ В УКРАИНЕ

Аннотация. Статья посвящена повышению качества механизмов государственного управления сферой непрерывного образования в Украине. В статье рассмотрены понятийно-категориальный аппарат данной темы. Определены государственные проблемы качества непрерывного образования и предложены пути их решения.

Ключевые слова: непрерывное образование, государственная доктрина качества непрерывного образования, качество непрерывного образования государства, качество государственных механизмов регулирования непрерывного образования, качество управления непрерывным образованием.

Shistopal J.M.,

postgraduate

QUALITY OF MECHANISMS OF STATE ADMINISTRATION OF CONTINUOUS EDUCATION SPHERE IS IN UKRAINE

Annotation. The article is devoted upgrading mechanisms of state administration of continuous education sphere in Ukraine.

Writing this article was carried out on the basis of theoretical analysis of recent papers and publications on this topic and processed in accordance with the laws of Ukraine and other legal acts.

The article defines the terminology for this topic.

Also, the role of continuing education for the state and for society as a whole.

Also, formed the purpose of continuing education.

The features of development of continuity of education are certain in Ukraine as important direction of realization of policy of Ukraine at industry of education.

Determined:

- The concept of lifelong education and governance mechanisms at the national level as an integrated and complex systems;*
- On what grounds is management processes improve the quality of continuing education at the state level;*
- The problem of state doctrine of continuing education in Ukraine;*
- State problems related to quality of control the mechanisms of continuing education in accordance with all the structural elements that it includes;*
- State problem of providing quality conditions of continuous education, quality of governance in this area, as the actual process of continuing education and quality of its results*

The findings suggest ways how to improve the quality of continuing education at the national level and specifying the expected results of the proposed measures.

Completion of the article is to determine the prospects for further research in this area.

Key words: continuous education, quality of education, state doctrine of continuous education, quality of state continuing education, quality of public regulation mechanisms of continuous education, continuing education quality management, quality of conditions for continuous education, quality of continuing education process, quality of results of continuing education. .

Постановка проблеми. Проблеми пов'язані з підвищенням якості освіти були актуальні на протязі всього історичного розвитку суспільства. Початок нинішнього століття - це період активного розвитку й оновлення соціально економічної, суспільно політичної сфер життя, вироблення і впровадження нових технологій.

В Україні проблема забезпечення якості освіти перебуває на важливому плані суспільної уваги [1; 5]. Ця проблема постала не спонтанно, а в тісному зв'язку з цілою низкою глобальних чинників, серед яких, по-перше, вплив науково технічного прогресу на наше життя, потреба відповідних змін у підготовці фахівців ринкової економіки, по-друге, курс держави на європейську інтеграцію і, як наслідок, потреба враховувати вимоги Болонського освітнього процесу, по-третє, розширення й набуття нової якості демократичних процесів і побудова громадянського суспільства.

2000 року 189 керівників держав членів ООН ухвалили Декларацію тисячоліття всеосяжний документ, який мав на меті позначити основні шляхи розвитку людства. Цим документом визначено програму дій до 2015 р. зі створення умов для розвитку людського потенціалу. Серед основних

таких умов - поліпшення якості безперервної освіти. У свою чергу уряд України розробив та ухвалив мету розвитку тисячоліття як стратегію економічного зростання й всебічного розвитку суспільства, аспектом якого є підвищення якості освіти. У документі наголошується, що наша держава, традиційно та історично, завжди прагнула досягнути найвищих стандартів якості в освіті, розвиваючи та підтримуючи освітянські інновації, мережу навчальних закладів та систему підготовки кадрів.

Управління освітою, зокрема її якістю складний, багатогранний і нелінійний процес, який повинні постійно координувати й коригувати суб'єкти управління відповідно до соціально педагогічних умов його функціонування.

Системний підхід розглядає управління якістю освіти як цілісну, відкриту соціально-педагогічну систему, що відповідає всім характерним ознакам складних систем. Найсуттєвіші серед них такі:

- спрямованість управління на досягнення мети;
- ієрархічна підпорядкованість, що передбачає узгодженість централізованого управління з самоуправлінням за одночасної автономності складових;
- наявність у системі управління інтерактивних властивостей, не притаманних її складовим, взаємозв'язку і взаємозумовленості між складовими та критеріїв оцінювання результативності функціонування;
- варіативність певних складових і стану (структура, функції, зв'язки) всієї системи управління.

Управлінське рішення в сфері безперервної освіти має базуватися на новітніх методологічних розробках як вітчизняних, так і закордонних вчених, а також унікальних особливостях освітніх систем кожної країни [1].

Якість безперервної освіти є категорією, яка за своєю суттю відображає різні аспекти освітнього процесу філософські, соціальні, педагогічні, політичні, демографічні, економічні та ін. Так, російський дослідник В. Г. Казаков, формулюючи поняття якості освіти, визначає її через складові, до яких зараховує освітні стандарти, професіоналізм, сучасні технічні засоби навчання, сучасні педагогічні технології, якість навчання, навчально- виробничу базу, освітній менеджмент, маркетинг, соціальне партнерство та багатоканальне фінансування.

Для держави безперервна освіта є провідною сферою соціальної політики із забезпечення сприятливих умов всебічного розвитку кожної особистості. Для суспільства в цілому безперервна освіта - це механізм розширеного відтворення його професійного та культурного потенціалу, умовою розвитку суспільного виробництва, прискорення соціально-економічного прогресу країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить, що даною проблемою займалися такі сучасні вітчизняні науковці: В.Ю. Бикова, М.М.

Білинської, І.А. Зязюна, Л.М. Карамушки, В.Г. Кременя, В.В. Крижко, В.І. Лугового, Т.О. Лукіної, С.В. Майбороди, Н.Г. Ничкало, О.Ю. Оболенського, І.В. Розпутенка, С.О. Сисоевої, Л.Є. Сігаєвої, М.Ф. Степка, С.В. Сьоміна та інших, а також зарубіжних – А.Н. Бахмутського, Н.І. Булинського, Д. Вос, Г. Драйдена, Э.М. Короткова, В.П. Панасюка, М.М. Поташника, Н.А. Селезневої, А.І. Субетто, П.І. Третьякова, Р. Фрейджера, Д. Фейдимена, Т.І. Шамової та інших. Дослідження цих науковців містять і системні, і локальні підходи щодо вирішення проблем розвитку освіти та її якості, разом із тим вони не створюють цілісної наукової теорії щодо розвитку державного управління якістю безперервної освіти, процесами її функціонування та розвитку.

Сьогодні вся система безперервної освіти та державне управління у даній сфері зазнають значних прогресивних змін, які пов'язані з вирішенням проблемних завдань, які сформульовані у Національній доктрині розвитку освіти України [3], основні з яких: підвищення якості та ефективності освіти шляхом консолідації зусиль (влада – громадськість – навчальний заклад); упровадження управління освітою як одного із важливих елементів державного управління в цілому.

Мета статті – розглянути понятійно-категоріальний апарат даної теми, визначити державні проблеми забезпечення якості безперервної освіти та запропонувати шляхи їх вирішення.

Виклад основного матеріалу. Ідею про безперервність освіти деякі дослідники знаходять ще в Арістотеля, Сократа, Платона, Конфуція, Сенеки, джерелом якої є релігійно-філософські уявлення і вчення про постійне духовне вдосконалення людини. Попередником сучасних поглядів на безперервну освіту вважається Я.А. Коменський, який зазначав, що кожний вік підходить для навчання і в людини в житті взагалі немає іншої мети, крім навчання.

Безперервна освіта розвивалася, з одного боку, як педагогічна концепція, а з іншого - як феномен практики. Метою безперервної освіти є становлення й розвиток особистості як у періоди її фізичного і соціально-психологічного дозрівання, розквіту й стабілізації життєвих сил та здібностей, так і в періоди старіння організму, коли на перший план висувається завдання компенсації сил і можливостей, що втрачаються.

Системотворчий фактор безперервної освіти - це суспільна потреба у постійному розвитку особистості кожної людини. Цим визначається систематизування великої кількості освітніх структур - основних і паралельних, базових і додаткових, державних і громадських (суспільних), формальних і неформальних. Їхній взаємозв'язок та взаємозумовленість, взаємна субординація за рівнями, координація за спрямованістю і призначенням, забезпечення взаємодії між ними перетворюють всю сукупність таких структур в єдину систему. Єдність цілей безперервної

освіти і специфічних завдань кожної з її ланок органічно поєднуються з її варіативністю, різноманітністю типів освітніх закладів, педагогічних технологій та форм державно-громадського управління.

Безперервна освіта - це сукупність засобів, способів і форм здобуття, поглиблення й розширення загальної освіти, професійної компетентності, культури, виховання, громадянської і моральної зрілості. Для кожної людини безперервна освіта - це процес формування й задоволення її пізнавальних запитів та духовних потреб, розвитку задатків та здібностей у мережі державно-громадських навчальних закладів і шляхом самоосвіти. Включаючи всі структурні елементи безперервної освіти наша держава на даному етапі має такі проблеми:

1) розробка та діалектичне удосконалення державної доктрини якості неперервної освіти України як концептуальної (методологічної) основи створення стратегічного ресурсу України – людського інтелектуального капіталу;

2) досягнення європейського та світового рівня освіти: утвердження витрат на освіту як пріоритетної програми фінансування з оптимальним використанням ресурсів (фінансових та інтелектуальних); забезпечення зростання ринку і підвищення якості освітніх послуг до європейських та світових стандартів; інтеграція освіти України в освіту Євросоюзу та провідних держав світу.

3) впровадження ефективної, динамічної та компромісної (враховуючи державні та приватні навчальні заклади) системи державного регулювання;

4) розширення регіонального управління функціонуванням та розвитком освітньої галузі. Воно має базуватися на докладному вивченні існуючого стану щодо попиту на фахівців того чи іншого профілю, тенденцій його зміни в майбутньому з урахуванням найважливіших внутрішніх і зовнішніх чинників, що впливають на цей процес;

5) підвищення рівня викладання та забезпечення новітньою технікою сільських дошкільних та загальноосвітніх навчальних закладів;

6) впровадження ефективного безперервного процесу освіти в продовж життя, який базується на наступності та взаємозв'язку рівнів освіти;

7) відмова від орієнтації на «середнього учня, середнього студента та середнього фахівця», підвищення інтересу до обдарованих дітей та молоді (тих хто навчається) шляхом розкриття та розвитку їхніх здібностей;

8) введення в систему управління МОН частини навчальних закладів, які ще й сьогодні перебувають у підпорядкуванні інших міністерств та відомств (Міністерство охорони здоров'я, Міністерство культури і мистецтв, Міністерство оборони, Міністерство внутрішніх справ, Міністерство аграрної політики, Міністерство транспорту та ін.) з метою

впровадження єдиної державної політики щодо управління якістю безперервної освіти.

Державна доктрина якості безперервної освіти – система нормативно-правових положень щодо філософського, методологічного, теоретичного та практичного забезпечення функціонування та розвитку якості всіх рівнів безперервної освіти в державі. Її положення реалізуються суспільно-інтегрованою системою освітянських комплексів держави. Її унікальність у тому, що вона має випереджальний плановий характер і стосується всіх рівнів освіти. Для конкретної людини вона діє впродовж життя, для держави є безперервною (вічною).

Державна доктрина якості безперервної освіти України:

- 1) поширює свій вплив на увесь освітній простір країни;
- 2) базуються на Конституції, нормативно-правових актах, концепціях і стратегіях розвитку якості освіти в державі та світі;
- 3) науково обґрунтовує заходи щодо розв'язання суперечностей між управлінням функціонування та управлінням розвитку якості безперервної освіти;
- 4) розглядає та аналізує суспільно-інтегровану систему освітянських комплексів безперервної освіти сьогодні (об'єктивна реальність) і планує відповідну систему прогресивних їх змін і трансформацій в майбутньому (бажана реальність);
- 5) пропонує шляхи вирішення стратегічних проблем функціонування та розвитку якості безперервної освіти.

В Україні створюються, частково створені і водночас уже трансформуються та розвиваються такі освітянські комплекси:

1. Моральні цінності нації – норми, традиції, погляди, установки та ознаки освітніх пріоритетів, які накреслюють напрями виховання громадян держави на всіх рівнях безперервної освіти. (Їх вища форма – «Національна ідея українського народу». Визначається як ціннісна орієнтація громадян України – «Дух Народу».

2. Державні механізми управління та регулювання безперервною освітою: нормативно-правова база; мета-стандарт освіти держави – стандарт стандартів [4]; державні стандарти для усіх рівнів освіти; ліцензування та інспектування навчальних закладів; моніторинг якості всіх рівнів безперервної освіти; незалежне державне тестування.

3. Державні центральні і регіональні установи управління освітою: Міністерство освіти і науки України; Міністерство освіти АР Крим; обласні та міські управління освіти; управління освітою в м. Києві та Севастополі; відділи освіти в інших містах, міських та сільських районах; науково-методичні центри.

4. Наукове забезпечення розвитку освіти: Академія педагогічних наук України; науково-дослідні інститути. Науково-практичне обґрунтування, теорія і практика безперервної освіти.

5. Навчальні заклади (державні та приватні) всіх рівнів освіти: плани, програми і т. п.; спеціальності, спеціалізації, технології і методики освіти, програмно-педагогічні комплекси, підручники та наочні матеріали; матеріально-технічне та фінансове забезпечення.

6. Педагогічні кадри всіх рівнів безперервної освіти: система підготовки та перепідготовки педагогічних кадрів; незалежне тестування рівня підготовленості педагогічних кадрів.

7. Контингент тих, хто навчається в системі безперервної освіти: права і гарантії на рівний доступ до високоякісної безперервної освіти в протязі життя; самоосвіта.

Проблема якості освіти виявляється у невідповідності між сучасними потребами виробництва, економіки, суспільства і системою освіти, яка не завжди і не у всьому відповідає цим потребам.

Пріоритет якості освіти, як основи освітньої політики, висуває актуальні проблеми пошуку ефективних механізмів управління якістю безперервної освіти на всіх її рівнях та часових відрізках.

Навчання впродовж всього життя загострило особливо важливу світову проблему з погляду конкретної держави в умовах глобалізації, яка визначається унікальністю поняття – «Якість неперервної освіти держави».

Якість безперервної освіти держави – це відносна відповідність (у відсотках) системи еталонних національних показників з їх характеристиками та вимогами, що складаються з п'яти інтегрованих і діалектичних освітніх підсистем забезпечення якості неперервної освіти (державних механізмів регулювання безперервною освітою; управління освітою; умов забезпечення освіти; педагогічних процесів освіти; результатів освіти) до відповідної системи фактичних показників з їх характеристиками та вимогами в безперервній освіті держави.

Якість державних механізмів регулювання безперервною освітою – це відносна відповідність (у відсотках) системи еталонних національних показників до відповідної системи фактичних показників щодо: філософського, конституційного, стратегічного та нормативно-правового забезпечення неперервної освіти. Її показники (еталонні та фактичні) визначаються конституцією України, нормативно-правовою базою, стратегічними планами, характеристиками, вимогами, проблемами та шляхами їх вирішення.

Основні проблеми забезпечення якості державних механізмів регулювання безперервною освітою України перелічені вище як стратегічні проблеми безперервної освіти.

Якість управління безперервною освітою – це відносна відповідність (у відсотках) системи еталонних національних показників до відповідної системи фактичних показників щодо: системи управління (менеджменту і маркетингу) у центральних та регіональних органах управління неперервної освітою; системи управління навчальними закладами; фахової підготовки та перепідготовки керівних кадрів. Визначається об'єктивним, регулярним та незалежним моніторингом якості управління безперервною освітою на державному та регіональному рівнях.

Державні проблеми забезпечення якості управління безперервною освітою:

- дослідження, узагальнення та розробка світового рівня еталонних показників якості управління безперервною освітою;

- розробка ефективної системи незалежного моніторингу всіх рівнів безперервної освіти щодо відповідності державним стандартам освіти нового покоління;

- розробка та впровадження державних механізмів прийняття відповідних рішень на основі аналізу результатів моніторингу всіх рівнів безперервної освіти;

- створення державних принципів механізмів забезпечення освітянськими кадрами керівних посад у центральних та регіональних органах управління освітою. Основні критерії: досвід роботи, відповідна освіта, спеціальна підготовка як фахівця з державного управління освітою або менеджера освіти.

Якість умов забезпечення безперервної освіти – це відносна відповідність (у відсотках) системи еталонних національних показників до відповідної системи фактичних показників щодо: матеріально-технічного, фінансового, комунікаційного та інформаційного забезпечення. Визначається в результаті ліцензійної експертизи та поточного моніторингу закладів освіти.

Державні проблеми забезпечення якості умов безперервної освіти:

- розробка еталонних показників якості умов безперервної освіти;

- розробка та підтримка в актуальному планово-випереджальному стані системи ліцензійних показників функціонування навчальних закладів усіх рівнів освіти і форм власності;

- забезпечення навчальних закладів відповідними якісними умовами матеріально-технічного, фінансового, комунікаційного та інформаційного забезпечення безперервної освіти.

Якість процесу безперервної освіти – це відносна відповідність (у відсотках) системи еталонних національних показників до відповідної системи фактичних показників щодо: державних стандартів, кадрового, методичного, дидактичного, програмного та технологічного забезпечення

безперервної освіти. Визначаються в результаті ліцензування закладів освіти та незалежної атестації рівня підготовленості педагогічних кадрів.

Державні проблеми забезпечення якості процесу безперервної освіти:

- розробка еталонних показників якості процесів безперервної освіти; розробка державних стандартів нового покоління, що відповідають світовим вимогам або вище, для всіх рівнів безперервної освіти;

- розробка та впровадження дієвих механізмів постійного покращення та інноваційного розвитку процесів безперервної освіти;

- удосконалення існуючих і розробка нових (за принципами наступності рівнів освіти та випереджального планування розвитку неперервної освіти) ліцензійних показників та їх характеристик для незалежного ліцензування закладів освіти всіх рівнів освіти і всіх форм власності;

- розробка атестаційних показників та їх характеристик для незалежної атестації педагогічних кадрів усіх рівнів освіти;

- розробка і впровадження державних механізмів регулярного проведення та аналізу ефективного незалежного ліцензування навчальних закладів та незалежної атестації педагогічних кадрів.

Якість результатів безперервної освіти – це відносна відповідність (у відсотках) системи еталонних національних показників до відповідної системи фактичних показників щодо: результатів державного тестування та атестації навчальних досягнень конкретної особистості, з узагальненням на будь-які рівні безперервної освіти.

Державні проблеми забезпечення якості результатів безперервної освіти:

- дослідження та розробка еталонних показників якості результатів безперервної освіти;

- впровадження особисто-орієнтованого навчання для всіх рівнів освіти;

- розробка і впровадження державних механізмів проведення та аналізу ефективною незалежної атестації навчальних досягнень тих, хто навчається на всіх рівнях освіти.

Висновки. Підвищення якості механізмів державного управління сферою безперервною освітою передбачає:

- оптимізацію державних управлінських структур, децентралізацію управління;

- перерозподіл функцій та повноважень між центральними і місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування та навчальними закладами;

- перехід до програмно-цільового управління;

- поєднання державного і громадського контролю;

- запровадження нової етики управлінської діяльності, що базується на принципах взаємоповаги, позитивної мотивації;
- прозорість розроблення, експертизи, апробації та затвердження нормативно-правових документів;
- створення систем моніторингу ефективності управлінських рішень, їх впливу на якість освітніх послуг на всіх рівнях;
- організацію експериментальної перевірки та експертизи освітніх інновацій;
- впровадження новітніх інформативно-управлінських і комп'ютерних технологій;
- демократизацію процедури призначення керівників навчальних закладів, їх атестації;
- удосконалення механізму ліцензування, атестації та акредитації навчальних закладів;
- підвищення компетентності управлінців усіх рівнів;
- більш широке залучення до управлінської діяльності талановитої молоді, жінок, а також виховання лідерів у сфері освіти.

Застосування таких заходів має на меті такі результати:

- реалізація Національної доктрини забезпечить перехід до нового типу гуманістично-інноваційної освіти, що сприятиме істотному зростанню інтелектуального, культурного, духовно-морального потенціалу особистості та суспільства. В результаті цього відбудуться потужні позитивні зміни у системі матеріального виробництва та духовного відродження, структурі політичних відносин, побуті і культурі.
- зростуть самостійність і самодостатність особистості, її творча активність, що зміцнить демократичні основи громадянського суспільства і прискорить його розвиток.
- активізуються процеси національної самоідентифікації особистості, підвищиться її громадянський авторитет, а також статус громадянина України у міжнародному соціокультурному середовищі.
- освіта, здобута в Україні, стане конкурентоспроможною в європейському та світовому освітньому просторі, а людина - захищеною і мобільною на ринку праці.
- зростаючий освітній потенціал суспільства забезпечить впровадження новітніх виробничих та інформаційних технологій, що дасть змогу протягом наступних 10-15 років скоротити відставання у темпах розвитку, а надалі істотно наблизитися до рівня і способу організації життєдіяльності розвинутих країн світу.
- випереджальний розвиток освіти забезпечить рівень життя, гідний людини XXI століття.

Перспективою подальших розвідок даної проблематики повинно стати дослідження факторів, які визначають якість механізмів державного управління сферою безперервної освіти в Україні.

Список використаних джерел

1. Закон України про освіту // Голос України. 1999. 6чер. С. 11-14.
2. Освіта України: Нормативно-прав, документи. - К.: Міленіум, 2001. – 472 с.
3. Національна доктрина розвитку освіти // Освіта України. – 2002. – 23 квітня (№ 33). – С. 4-6.
4. Александров В.Т. Стандарт розумних. До питання про введення єдиного міжнародного стандарту якості навчання. / В.Т. Александров //Актуальні проблеми державного управління: Збірник наукових праць Одеського регіонального інституту державного управління. Вип. 3 (23). – Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2005. – С. 428-442
5. Зайчук В.О. Управління якістю освіти як складова державної освітньої політики // Педагогіка і психологія. 2007. № 1.

References

1. Zakon Ukrainy pro osvitu // Holos Ukrainy. 1999. 6cher. S. 11-14.
2. Osvita Ukrainy: Normatyvno-prav, dokumenty. - K.: Milenium, 2001. – 472 s.
3. Natsionalna doktryna rozvytku osvity // Osvita Ukrainy. – 2002. – 23 kvitnia (№ 33). – S. 4-6.
4. Aleksandrov V.T. Standart rozumnykh. Do pytannia pro vvedennia yedynoho mizhnarodnoho standartu yakosti navchannia. / V.T. Aleksandrov //Aktualni problemy derzhavnoho upravlinnia: Zbirnyk naukovykh prats Odeskoho rehionalnoho instytutu derzhavnoho upravlinnia. Vyp. 3 (23). – Odesa: ORIDU NADU, 2005. – С. 428-442
5. Zaichuk V.O. Upravlinnia yakistiu osvity yak skladova derzhavnoi osvitnoi polityky // Pedagogika i psykholohiia. 2007. № 1.

Рецензент: Дацій Н.В., д.держ.упр., професор